

Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı ve Enerji Tercihleri Araştırması

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

Haziran 2018

İklim Haber Hakkında

İklim Haber, iklim bilimi, iklim politikaları ve iklim ekonomisi hakkında en güncel gelişmeleri paylaşan bir haber sitesidir. İklim Haber, tarafsız ve veri odaklı haberler yayınlar. Bu şekilde, iklim değişikliğini, bilimsel, ekonomik ve politik boyutları ile ele almaya odaklanarak, doğru ve tarafsız bilgiyi yaygınlaştırmayı amaçlar.

İklim Haber, EKOLOGOS Sürdürülebilirlik Yönetim ve İletişim Hizmetleri Ltd. Şti. tarafından kurulmuş kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Türkiye’de bilimsel temellerde yürütülen iklim değişikliğini tartışmalarına katkı sunmak amacıyla kurulmuştur.

iklimhaber.org

KONDA Araştırma Hakkında

KONDA bir araştırma ve danışmanlık şirketi olarak en temelde bilgi üreten ve bu bilgiyi ihtiyaca yönelik olarak yorumlarıyla anlamlandıran bir kuruluştur.

Tarhan Erdem’in 1986 yılında kurduğu KONDA Araştırma ve Danışmanlık Şirketi 31 yıldır araştırmalar aracılığıyla Türkiye toplumunu anlamaya, anlatmaya ve böylece anlaşılır kılmaya çalışıyor.

Toplumun değişen dinamiklerini gözlemleyip, bu değişimlerle ilgili analizler yapıyor. Sadece var olan durumu değerlendirmekle kalmayıp toplumsal dalgaların ne yöne doğru hareket edeceğine dair öngörüler ortaya koyuyor. KONDA’nın analizleri ve öngörülerini özel veya kamu her türlü ölçekte kurumun stratejilerini belirlemede ve toplumsal bir temele oturtmasına katkı sağlıyor.

Yazarlar:

Barış Doğru (EKIOQ – İklim Haber), Bulut Bağatır (İklim Haber), Eren Pultar (KONDA Araştırma)

GİRİŞ

“Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı ve Enerji Tercihleri Araştırması” iklim değişikliği konusunda güncel ve özgün haberler ve analizler üretmek için kurulmuş olan İklim Haber ile Türkiye’nin önde gelen araştırma şirketlerinden KONDA işbirliğinde yapıldı. Ülkemizde iklim değişikliği hakkında ne düşünüldüğünü ve giderek artan bir güncel tartışma alanı olan enerji konusundaki tercihleri anlamak için İklim Haber ve KONDA, Mart 2018’de yapılan KONDA BAROMETRESİ anketi çerçevesinde ortak bir çalışma gerçekleştirdi. Bu kapsamda KONDA’nın aylık düzenli siyasi ve toplumsal araştırmalar dizisi olan Barometre çalışmasında, Türkiye toplumunun iklim değişikliği algısı ve enerji tercihlerini anlamak amacıyla **yedi adet** soru soruldu.

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri’nin mahalle ve köy sonuçları katman-

landırılarak hazırlanmıştır. Yerleşim yerleri önce kırsal/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında **30 il merkezi, 100 ilçe ve 147 mahalle ve köyünde 2595 kişiyle**, hanelerinde yüz yüze görüşmelerde sorulan yedi soru, diğer siyasi ve toplumsal tercihler ve eğilimlere ilişkin sorular ile karşılaştırıldı. Her mahallede gerçekleştirilen 18 anket için yaş ve cinsiyet kotası uygulandı.

Anket kapsamında, iklim ve enerji konularına ilişkin soruların hazırlanmasında bir yandan ülkemizin güncel koşulları gözetenirken, diğer bir yandan da küresel düzeyde yapılan çalışmalar incelendi. Anket çalışması sırasında, European Social Survey’in 2017 yılında 18 Avrupa ülkesinde yaptığı çalışma ile Yale Üniversitesi tarafından yapılan “Knowledge of Climate Change Across Global Warming’s Six Americas” adlı çalışmalarda sorulan sorulardan da faydalanıldı.

İklim Haber ve KONDA Araştırma

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye’nin İklim Değişikliği Algısı Nasıl Şekilleniyor?

Tüm dünyada şiddeti artan aşırı hava olayları, artan kuraklıklar ve yaygınlaşan sağlık sorunları iklim değişikliğinin aslında çoktan kapımızı çaldığımız canlı kanıtları olarak gözümüzün önünde duruyor. Durum Türkiye ölçeğinde de çok farklı değil. Ülkemizin bulunduğu coğrafya ve Akdeniz havzası **bilim insanları tarafından en riskli bölgeler arasında gösteriliyor**. Doğanın binlerce yıllık dengesini bozan bu küresel tehdit, sadece çevreyi değil, ekonomi başta olmak üzere var olan yaşam biçimlerimizi derinden etkileyen ve toplumun tüm katmanlarını ilgilendiren bir eylem alanı olarak karşımıza çıkıyor.

“Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı ve Enerji Tercihleri Araştırması”, yediden 70’e herkesin hayatını etkileyen konunun Türkiye’de nasıl algılandığına odaklanıyor. Araştırma, aynı zamanda iklim değişikliği ile doğrudan bağlantılı enerji yatırımları konusunda yurttaşların tercihlerinin neler olduğunu anlamaya çalışıyor.

“Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı ve Enerji Tercihleri Araştırması” İklim Haber ve KONDA Araştırma işbirliğinde gerçekleştirildi. İklim değişikliği algısı ve enerji tercihlerini anlamak amacıyla 30 il merkezi, 100 ilçe ve 147 mahalle ve köyünde 2595 kişiyle, hanelerinde yüz yüze görüşmelerde sorulan yedi soru, diğer siyasi ve toplumsal tercihler ve eğilimlere ilişkin sorularla karşılaştırıldı.

Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ilk soru “Küresel ısınmanın yaşandığını düşünüyor musunuz?” oldu. Katılımcıların **%86,8’i bu soruya evet cevabı verirken, %10’u hayır cevabını veriyor. %3,2’lik kesim ise soruya cevap vermemeyi tercih ediyor**. Burada iklim değişikliği konusunda Türkiye’de önemli bir konsensüs olduğuna dikkat geçmek gerekiyor: Birçok konuda ayrışma ve bölünme yaşanan bir toplumda, siyasi tercihler, ekonomik durum ve sosyal konum

fark etmeksizin, **“her 10 kişiden en az sekizi iklim değişikliği yaşıyor”** diyor.

Katılımcılara, 2017 yılında European Social Survey tarafından 18 ülkede sorulan “İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?” sorusu Türkçeleştirilerek yöneltildi. Görüşülen kişilerin %25’i “çok endişeliyim”, %50’si ise “endişeliyim” cevabını veriyor. Bu sorudan elde edilen veriler diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında, Türkiye’nin bu soruya oldukça yüksek oranda “endişeliyim” dediği ortaya çıkıyor. **Türkiye’de her dört kişiden üçü iklim değişikliği konusunda endişeli olduğunu ifade ediyor**.

“Hükümetler Harekete Geçmiyor”

Anket çerçevesinde European Social Survey kapsamında yöneltilen başka bir sorudan daha yararlandı ve katılımcılara “Sizce iklim değişikliğini azaltmak için yeterli sayıda ülke hükümetinin harekete geçme ihtimali ne kadar var?” sorusuna yanıt vermeleri istendi. Sonuçlar, Türkiye’de yaşayanların iklim değişikliğine karşı verilen küresel mücadelede hükümetlerin yeterli çabayı göstermediği ve göstermeyeceklerini düşündüğünü ortaya çıkarıyor. **Toplumun dörtte biri iklim konusunda gerekli önlemlerin alınacağına hiç ihtimal vermiyor**. Neredeyse her iki kişiden biri, bu konuda ülkelerin harekete geçeceğine, gereğini yapacağına inanmıyor.

Bu sorudan yola çıkarak benzer bir soru Türkiye hükümeti özelinde soruldu. Sonuçlar politik parti tercihlerinden, hayat tarzı ve ekonomik durumlarından bağımsız olarak, iklim değişikliği konusunda Türkiye’nin de yeterli çabayı göstermeyeceğine inanıldığını ortaya koyuyor. **Toplumun dörtte biri ülkemizde de, iklim konusunda gerekli önlemlerin alınacağına hiç ihtimal vermiyor**. Neredeyse her iki kişiden biri, bu konuda Türkiye’nin harekete geçeceğine, gereğini yapacağına ya hiç ihtimal vermiyor ya da bunun çok düşük bir ihtimal olduğunu ifade ediyor.

Bilimsel araştırmalar; iklim değişikliğinin aşırı hava olaylarını ve meteorolojik afetleri artırmaya başladığını ortaya koyuyor, son yıllarda Türkiye’de sel ve benzeri afet olaylarında hem etki hem sıklık anlamında artış olduğunu gösteriyor. Araştırma çerçevesinde bu konunun da nasıl algılandığı soruldu. “Türkiye’de sel, fırtına, aşırı sıcaklık, kuraklık gibi düzensiz hava olaylarının arttığı mı yoksa azaldığı mı?” sorusuna, **katılımcıların %76,3’ü “arttı” diye cevap verirken, sadece %6,5’lik bir kesim “azaldı” diye cevap veriyor.**

Yenilenebilir Enerji mi Fosil Yakıtlar mı?

İklim değişikliğine neden olan fosil yakıtların en çok kullanıldığı sektörlerin başında elektrik üretimi geliyor. Enerji santralleri, Türkiye’de de son yıllarda gündeme en çok gelen konulardan biri. Çalışma çerçevesinde, kamuoyunun bu konuda da ne düşündüğünü öğrenmek amacı ile sorular yöneltildi. Sorulara verilen cevaplar, **Türkiye’nin tercihinin açık ara güneş ve rüzgar olduğunu gözler önüne seriyor.**

“Farz edelim ki yaşadığımız yerin yanında bir enerji santrali yapılacak, hangi iki santrali öncelikli olarak tercih edersiniz?” sorusuna verilen cevaplarda **güneş %70,5 ile ilk sırada yer alırken, rüzgar %52,8 ile ikinci sırada yer alıyor.**

Aynı soru, en çok karşı çıkacakları enerji santralleri hangileri olduğu şeklinde sorulduğunda ise nükleer %68,2 ile ilk sıraya yerleşirken, kömür %53,1 ile ikinci sırada bulunuyor.

Enerji üretimi konusunda Türkiye’de kömür santralleri üzerine önemli tartışmalar yapılıyor. Bu kapsamda sorulan “Türkiye’de kömür üretilmesi konusunda hangisine katılıyorsunuz?” sorusunun cevapları da bir önceki sorunun cevaplarını destekler nitelikte. Verilen cevaplara göre **katılımcıların %83’ü kömür yerine çevreye daha az zarar veren enerji kaynaklarının tercih edilmesi gerektiğini vurguluyor.**

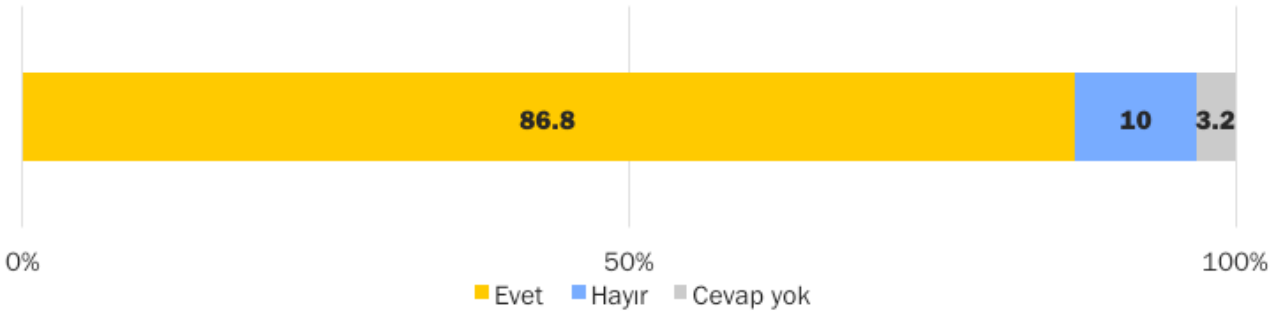
Çalışmada, araştırmanın sonuçlarından elde edilen verilerin dışında KONDA Genel Müdürü Bekir Ağır’ın, İklim Haber Genel Yayın Yönetmeni Barış Doğru’nun ve Yeryüzü Derneği’nden Akif Pamuk’un araştırmayla ilgili genel değerlendirmelerini de bulabilirsiniz.

İklim değişikliğine karşı Türkiye, belki de başka hiçbir konuda olmadığı kadar ortak bir paydada buluşuyor. Sonuçlar, fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerjiye geçerek düşük karbonlu bir ekonomiyi desteklememize yönelik kuvvetli bir halk desteği olduğuna işaret ediyor. Ülkemizde son yıllarda özellikle güneş ve rüzgar alanında önemli gelişmeler yaşanıyor. Türkiye’nin alt yapısının da daha yüksek kapasitede güneş ve rüzgar santrallerini rahatlıkla kaldırabileceğini gösteren yeni bir çalışma da bu potansiyeli ne kadar hızlı değerlendirebileceğimizi gösteriyor. **Var olan kamuoyu desteği, Türkiye’nin güneş ve rüzgar potansiyelini değerlendirmesi için önemli bir fırsat.** Bu fırsat, aynı zamanda, toplumun %75’i tarafından endişe verici bulunan bu konuda harekete geçmek anlamına da geliyor.

Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı

Türkiye’de halk iklim değişikliğinin yaşandığını düşünüyor ve büyük çoğunlukla iklim değişikliği konusunda endişeli.

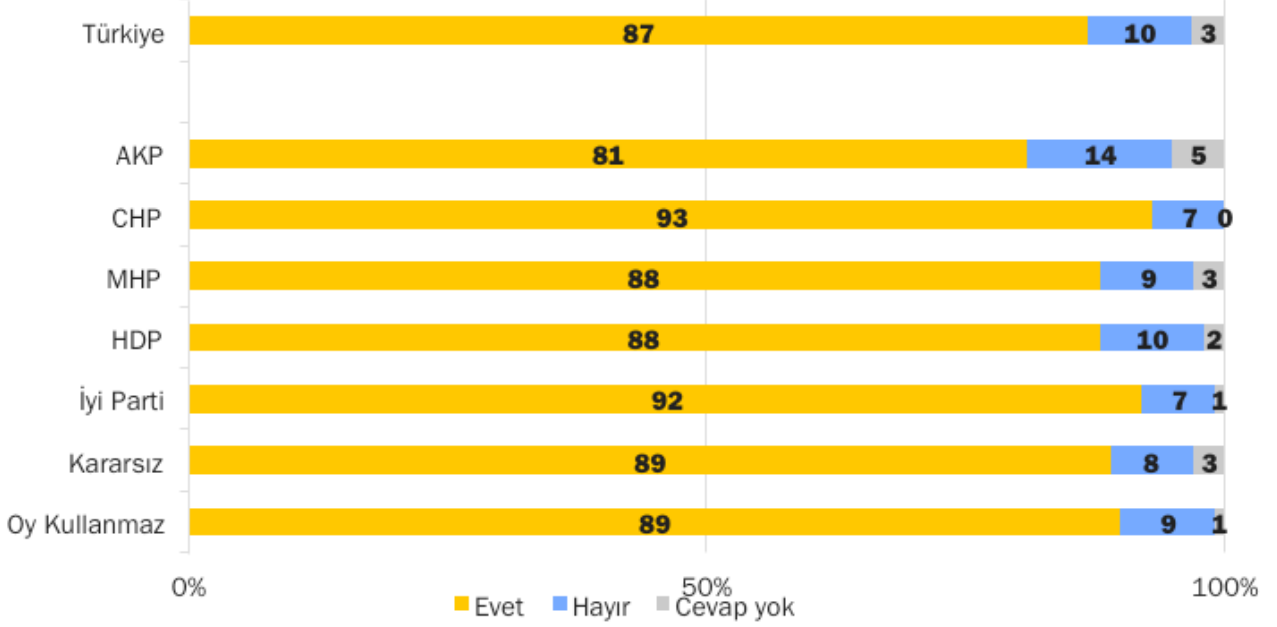
Küresel ısınmanın yaşandığını düşünüyor musunuz?

Bu soruya verilen cevaplar, ülkemizde küresel ısınma ve iklim değişikliğinin yaşandığı konusunda bir konsensüs olduğunu ortaya koyuyor. Bu bakış açısı, görülmüş kişilerin politik pozisyonları ve sosyoekonomik durumlarından bağımsız bir şekilde ortaya çıkıyor.

- Türkiye’de her 10 kişiden en az sekizi iklim değişikliğinin yaşandığını düşünüyor.
- Üniversite mezunlarında bu oran %94’e çıkarken, diplomasız okurlarda bu oran %78’e düşüyor.
- Toplum, siyasi parti tercihleri, hayat tarzı ve ekonomik durumdan bağımsız olarak, iklim değişikliği konusunda hemfikir görünüyor. Yaş, ekonomik sınıf, kır ve kent ayrımına bakmaksızın Türkiye toplumunun büyük çoğunluğu, iklim değişikliğinin yaşandığını düşünüyor.
- Yukarıdaki soru, Yale Üniversitesi tarafından yapılan ve iklim değişikliği algısı araştırmaları konusunda küresel düzeyde bir referans noktası olarak belirlenen anketten alındı.

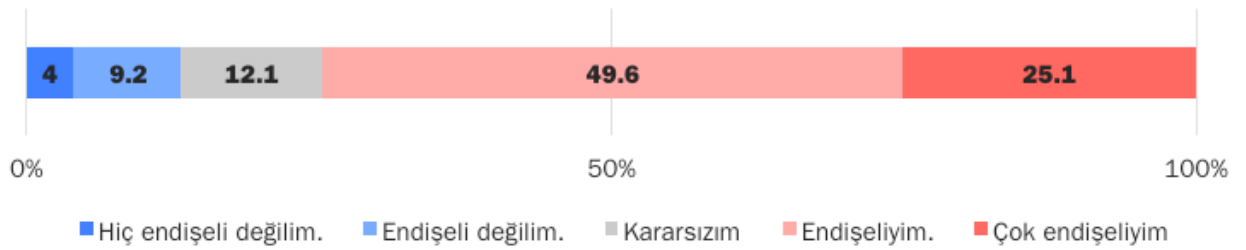
Küresel ısınmanın yaşandığını düşünüyor musunuz?

Dünya çapında, özellikle 2015 yılında yürürlüğe giren Paris Anlaşması sonrasında iklim değişikliği konusunda büyük bir mutabakat yaşandığı ve iklim değişikliğinin tüm dünyada kabul gören bir olgu olduğu biliniyor. Bu sebeple, iklim değişikliği algısını ölçerken, kişilerin bu

yaşanan durum hakkında ne kadar endişeli olduklarını da öğrenmek amacı ile 2017 yılında European Social Survey tarafından 18 ülkede sorulan “İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?” sorusu, cevap seçenekleri de Türkçeleştirilerek soruldu.

İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?

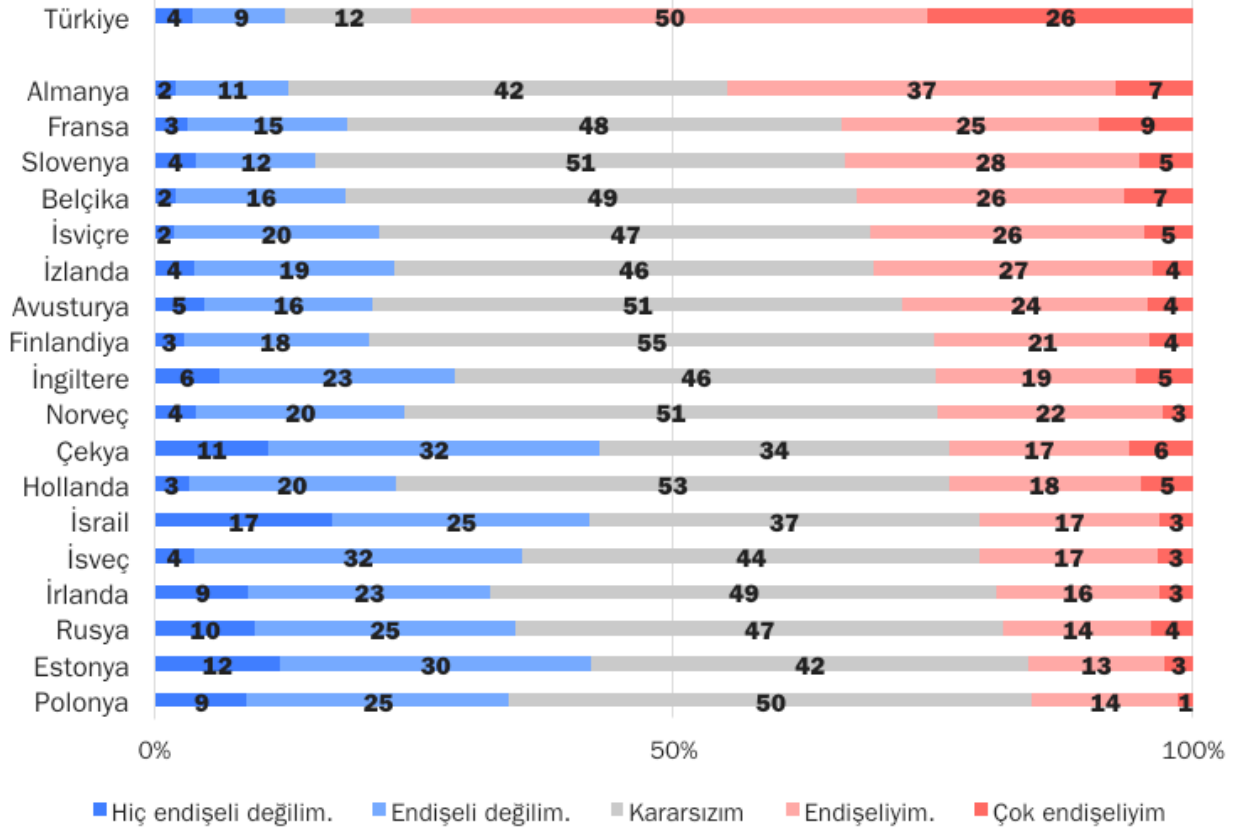
Görüşülen kişilere iklim değişikliği konusunda ne kadar endişeli oldukları sorulduğunda, toplumun %25’i “çok endişeliyim”, %50’si ise “endişeliyim” cevabını verdi. Sonuç olarak, **Türkiye’de her dört kişiden üçünün iklim değişikliği konusunda endişeli olduğunu net bir şekilde söyleyebiliriz.**

Diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslayınca Türkiye’nin bu soruya oldukça yüksek oranda “endişeliyim” dediğini görüyoruz. “Kararsızım” diyenler ise Avrupa ülkelerinde toplumların yaklaşık yarısına denk gelirken, Türkiye’de bu soruya vereceği cevap konusunda kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise sadece %12’de kalmış.

İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?

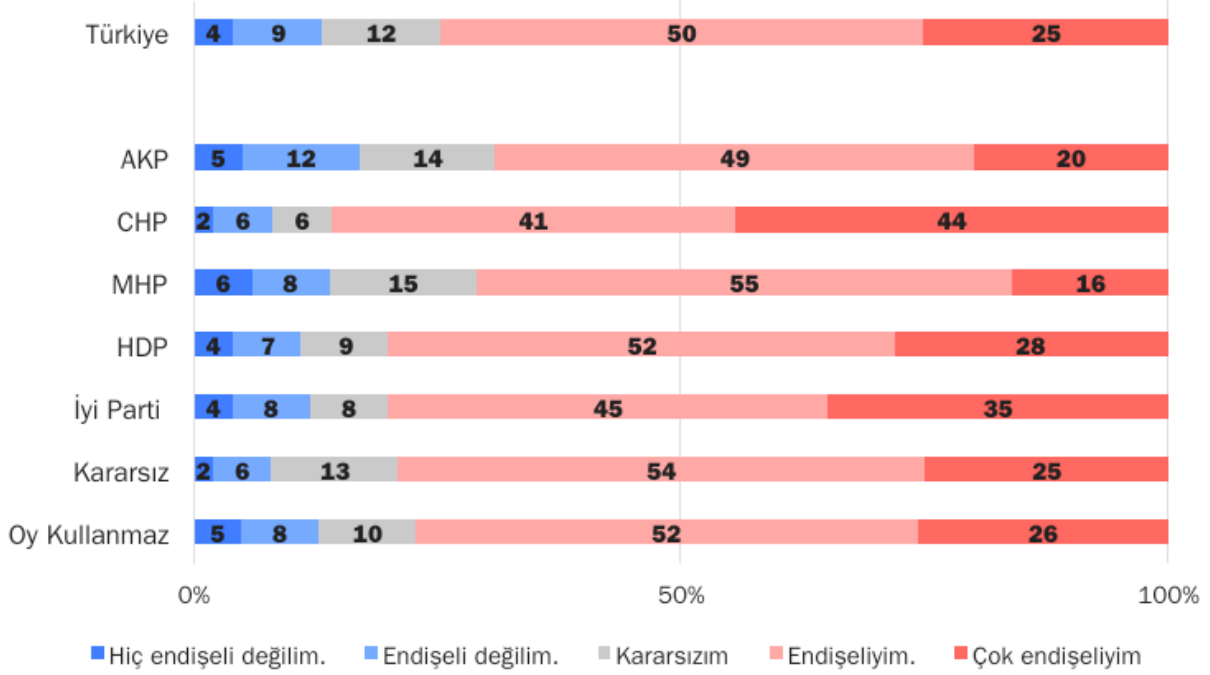
■ CHP’ye oy vereceğini söyleyen neredeyse her iki kişiden biri iklim değişikliğinden çok endişeli. CHP oy verenler arasında iklim değişikliğinden endişe duyanların oranı %85 (“endişeliyim” ve “çok endişeliyim” cevaplarının toplamı)

■ AK Parti ve MHP’ye oy vereceğini söyleyen her 10 kişiden yedisi iklim değişikliğinin kendisini endişelendirdiğini ifade ediyor.

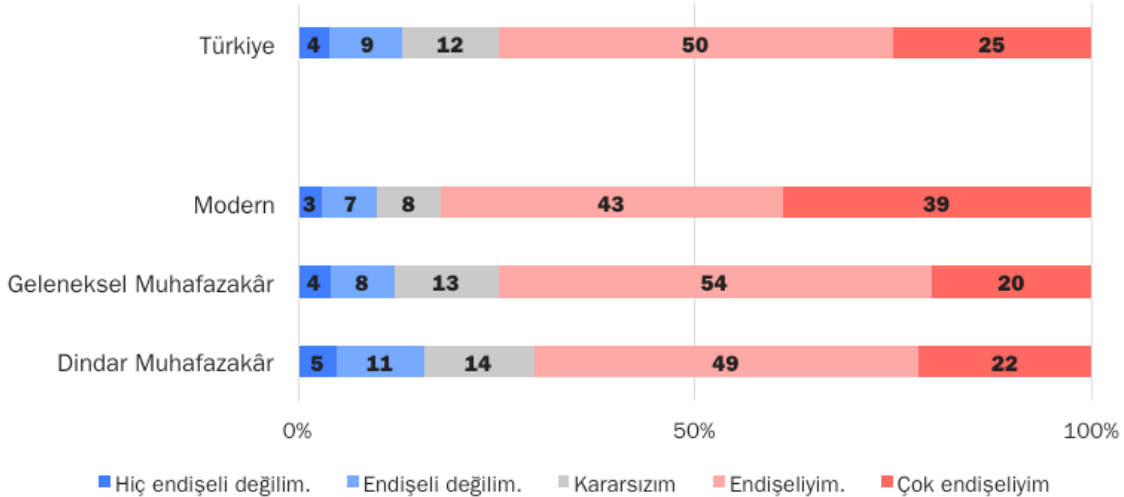
■ Kendini modern olarak tanımlayanların %82’si, geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayanların %74’ü ve dindar muhafazakâr olarak tanımlayanların ise %71’i iklim değişikliği konusunda endişeli olduğunu ifade ediyor. Aynı şekilde modernlerin %40’ı çok endişeliyken, bu oran geleneksel ve dindar muhafazakârlarda %20’ye düşüyor.

■ Bu soruya verilen cevapları, European Social Survey’de aynı soruya verilen cevaplarla karşılaştırdığımızda da ilginç sonuçlara ulaşıyoruz. Türkiye diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında uzak ara iklim değişikliğinden en çok endişelenen toplum olarak göze çarpıyor. Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerin arasında bulunduğu 18 Avrupa ülkesinde bireyler bu soruya büyük oranda “kararsızım” diye yanıt vermiş.

İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?

İklim değişikliği konusunda endişeli misiniz? Ne kadar endişelisiniz?

Yukarıdaki iki soruya verilen cevapları beraber yorumladığımızda, iklim değişikliğinin yaşandığı konusunda Türkiye’de bir mutabakat olduğunu, aynı zamanda, toplumun dörtte üçünün iklim değişikliği yüzünden endişe duyduğunu görüyoruz. Siyasi tercihler ve sosyoekonomik

göstergelerin detayları üzerinden değerlendirmede de bu durumun büyük ölçüde değişmediğini görebiliyoruz. Toplumun hemen her kesimi iklim değişikliğinin yaşandığını düşünüyor ve büyük çoğunluğu (yaklaşık %75) iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden endişeli.

Toplumsal Fay Hatlarından Birisi Olarak Çevre Duyarlılığı

Bekir Ağır

Bu araştırmada da, diğer tüm araştırmalarda da toplumun çevre duyarlılığının yüksek olduğu ve zaman içinde yükselmekte olduğu görülmektedir. Bu bulgu ve tespit konusunda kuşkuya yer yok. Çünkü bu topraklar erozyonun, kuraklığın, iklim değişikliğinin ve çevre tahribatının en yoğun yaşandığı coğrafyalardan birisi. İnsanların bizzat yaşadıkları bu gerçekliği görmüyor, anlamıyor olmalarını düşünmek büyük hata olur. Öte yandan da çevre duyarlılığından beslenen sivil örgütlenmelerim gücü, kapasitesi, yaygınlığı konusunda epeyce yol alınması gerektiği de açık.

Toplumun yaşadığı gerçeklik ile bu gerçekliğe dair algıları ve gündelik yaşam pratikleri arasında bir yarılma var. Bu yarılma hemen her konuda gözlediğimiz değerler ile pratikler arasındaki yarılımla bağlantılı. Yani “iyi, doğru, güzel” diye tanımladıklarımız ile “yaptıklarımız” arasında farklılaşma var.

Bu yarılmayı yaratan çok temel bazı unsurlar var. Toplumun doğrunun ne olduğunu bilmesine karşın bazı konularda neden farklı davrandığı, yaptıklarını zihin dünyasında nasıl gerçekleştirdiği sorusuna cevap bulmamız gerekir.

Bunun birkaç önemli nedeni var. Birincisi hukukun üstünlüğüne olan inancın düşük olması. Türkiye toplumu devleti ve hukuku yaşamı düzenleyen değil, yaşamı ve vatandaşları denetleyen mekanizmalar ve kurallar manzumesi olarak görüyor. Bu nedenle devletin ve hükümetlerin politikalarının etkin uygulanacağına ya da toplumun çıkarına olacağına tereddütlü bakıyor. Nitekim bu araştırmada da toplumun hükümetin küresel ısınma konusunda etkin tutum geliştireceğine inanmadığı görülüyor.

İkincisi toplumun kalkınma, istihdam, eğitim, sağlık gibi alanlarda öncelikleri ve yüksek talebi var. İnsanlar yaşama öncelikle “hanenin dirliliği, düzenliliği” üzerinden bakıyor. Gerektiğinde bu öncelikli ihtiyaç ve talepler için bedel ödenebileceğini düşünüyor. Ama yukarıda da değindiğimiz gibi değerleri ile pratikleri arasındaki yarılma nedeniyle bir yandan kalkınma için çevre katledilmesin diyor, öte yandan da baraj, yol inşaatını kendi

geçim talebi ve umuduyla bekliyor. Bunun yanı sıra bedelin ne olduğunu, coğrafyanın ve toplumsal yaşamın tam da bu uygulamalar nedeniyle beka sorunu olduğunu hissediyor.

Toplumsal zihin haritasındaki tüccarın neden de insanların kendi bireysel yaşamları için umutlu ve sorun çözücü iken ortak yaşama dair karamsar, korkuları baskın ve garantici olması. Bu yarılmayı yaratan yüzlerce yılın deneyimine ve toplumsal belleğe sahipler. O nedenle birçok alanda ikircikli tutum ve davranışlar sergiliyorlar.

Ve son olarak yine toplumsal bellekten beslenen bir zihni mesele daha var. Bu topraklarda hak temelli örgütlenme ve eylemlilik düşük. Buna karşılık dayanışma temelli örgütlenme ve eylemlilik çok yüksek. Şu anda bile faaliyette bulunan sivil girişim ve örgütlenmelerin neredeyse %90’ı “dayanışma temelli”, %10’u “hak temelli” örgütlenme. Çünkü bu topraklarda devlet ve egemenler her hak talebini kıyarak bastırıyor. Toplumsal bellek hak talebi ile devletin kıyıcı gücünü eşliyor. Örgüt kelimesinin gündelik hayatta ne anlam geldiğini düşününce ne denli derin bir zihni eşikle karşı karşıya geldiğimiz anlaşılıyor.

Tüm bu toplumsal zihniyet haritasının ve zihni-duygusal ambargoların kırılmak üzere olduğu bir zaman aralığındayız. Özellikle kadın, çevre ve tüketici hakları konularında -deprembilimcilerin jargonuyla söylersek- fay hatlarında enerji birikmesi var. Bu üç konunun muhatapı devlet olduğu kadar, toplumun kendisi ve şirketler, markalar.

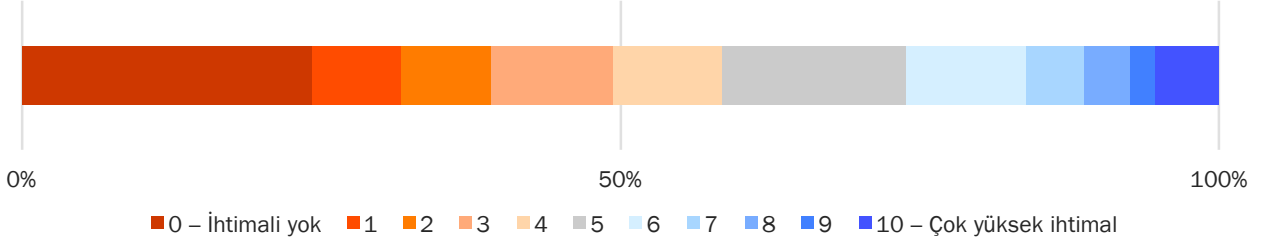
Toplum bu alanlardaki mücadelesinde karşılarındaki muhatapların kıyıcı gücü olmadığını keşfettiği ve deneyimlediği oranda örgütlenme ve eylemlilik arzusu konusunda mesafe alıyor. Bu üç konunun doğrusunun ne olduğunu biliyor. Ve bu üç konuda özellikle de hem bireysel yaşamında hem de yerel ölçekte, her gün küçük başarı hikayeleri biriktiriyor.

Bu nedenle önümüzdeki dönemde hem sivil toplum açısından hem ülkenin genel siyasi atmosferi bakımından bu üç alandaki gelişmeler geleceğin inşası yolunda kritik öneme sahip olacaklar.

Çalışma kapsamında, ülkelerin ve Türkiye’nin iklim eylemi konusunda yaptıklarının nasıl algılandığı da merak ettiğimiz bir diğer konuydu. Bu sebeple, European Social Survey kapsamında sorulan başka bir

sorudan yararlanıldı ve ankete katılan kişilerden “Sizce iklim değişikliğini azaltmak için yeterli sayıda ülke hükümetinin harekete geçme ihtimali ne kadar var?” sorusuna cevap vermeleri istendi.

Sizce iklim değişikliğini azaltmak için yeterli sayıda ülke hükümetinin harekete geçme ihtimali ne kadar var?

Çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye’de yaşayanlar, iklim değişikliğine karşı verilen küresel mücadelede hükümetler tarafından yeterli çaba gösterilmediğini ve gösterilmeyeceğini düşünüyor.

■ Toplumun dörtte biri iklim konusunda gerekli önlemlerin alınacağına hiç ihtimal vermiyor. Neredeyse her iki kişiden biri, bu konuda ülkelerin harekete geçeceğine, gereğini yapacağına inanmıyor (0, 1, 2 ve 3 cevaplarını verenlerin toplamı).

■ %30’luk bir kesim ise gereğinin yapılacağına düşük de olsa ihtimal veriyor. Ülkelerin iklim değişikliğine karşı yeterli çabayı göstereceklerini düşünenlerin oranı ise sadece %5.

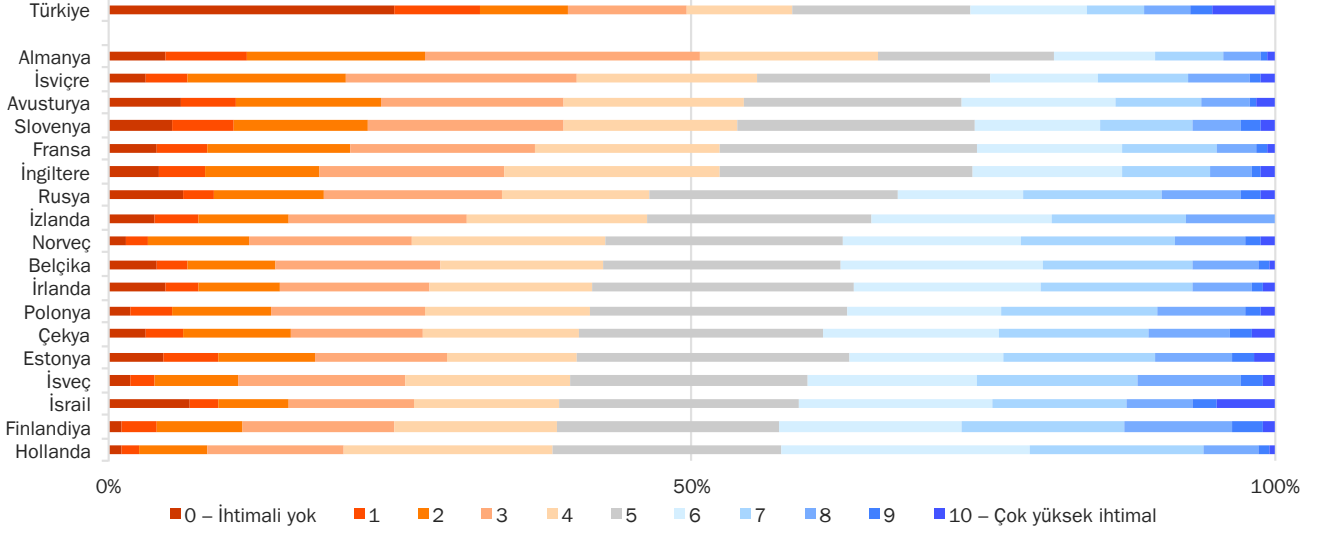
■ Her üç moderninden biri, her dört geleneksel muhafazakârdan biri ve her beş dindar muhafazakârdan biri kesinlikle gereğinin yapılacağını düşünüyor.

■ AK Parti’ye oy vereceğini beyan edenlerin %21’i, CHP’lilerin %30’u, MHP’lilerin %13’ü, HDP’lilerin %31’i ve İyi Partililerin %31’i hiçbir şekilde iklim değişikliği konusunda yeterince eyleme geçilmeyeceğini beyan ediyor.

■ European Social Survey 2017 kapsamında dahil edilen 18 ülkenin puan dağılımına bakıldığında Türkiye, yeterince ülkenin birleşip harekete geçme ihtimali konusunda karamsar ülkeler arasında.

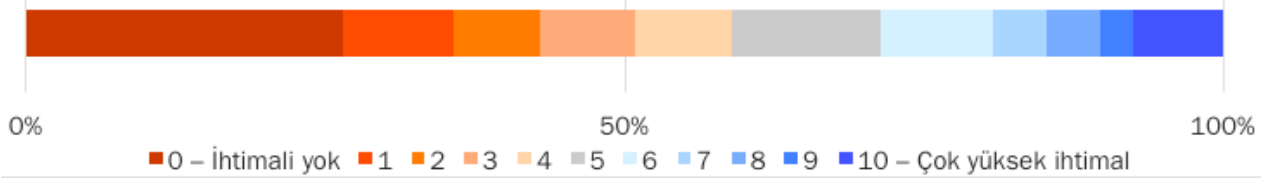

Sizce iklim değişikliğini azaltmak için yeterli sayıda ülke hükümetinin harekete geçme ihtimali ne kadar var?

Devamında ise benzer bir soruyu Türkiye özelinde sorduk.

Peki sizce Türkiye hükümetinin iklim değişikliğini azaltmak için harekete geçmesi ihtimali ne kadar var?

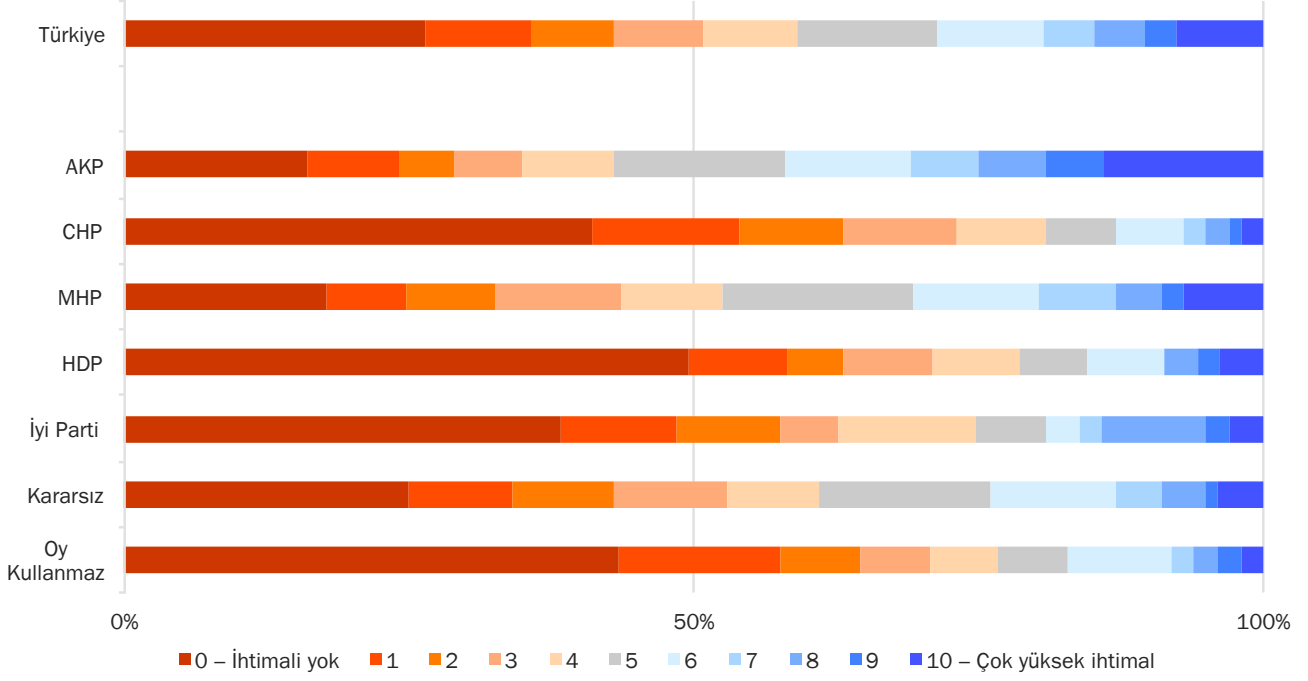

Sonuçlar, Türkiye’de yaşayanların, politik parti tercihlerinden, hayat tarzı ve ekonomik durumdan bağımsız olarak, iklim değişikliği konusunda Türkiye’nin harekete geçme ihtimalinin düşük olduğunu düşündüğünü ortaya koyuyor.

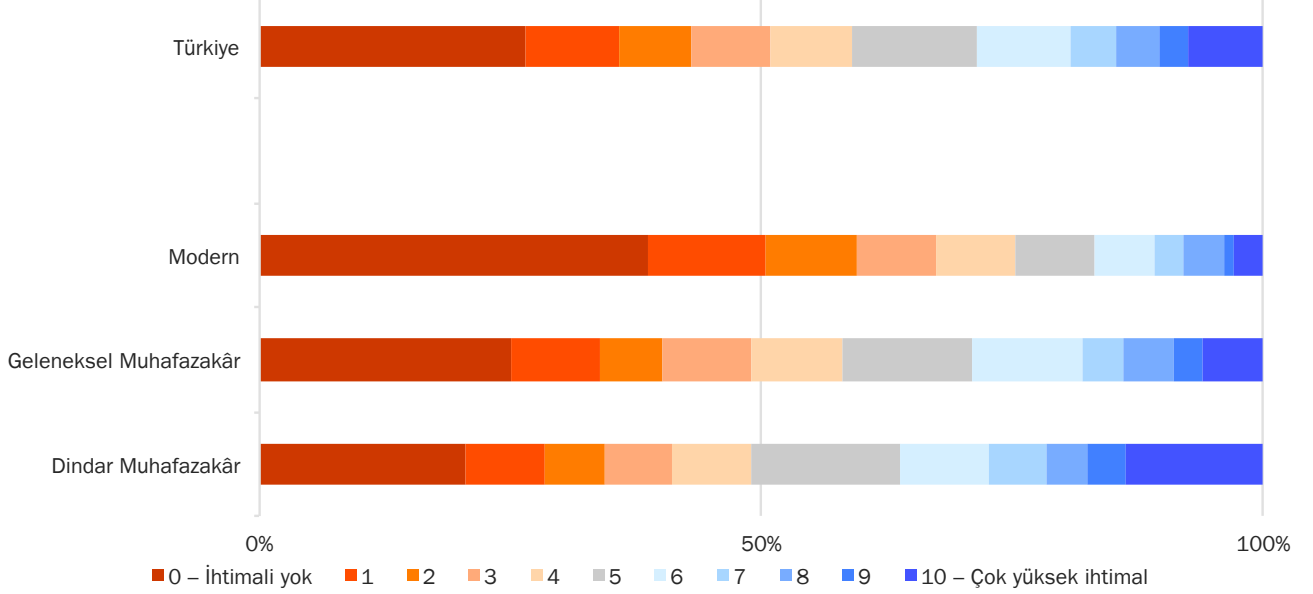
■ **Toplumun dörtte biri iklim konusunda gerekli önlemlerin alınacağına hiç ihtimal vermiyor. Neredeyse her iki kişiden biri, bu konuda ülkelerin harekete geçeceğine, gereğini yapacağına ya hiç ihtimal vermiyor ya da bunun çok düşük bir ihtimal olduğunu ifade ediyor (0, 1, 2 ve 3 cevaplarını verenlerin toplamı).**

■ Hayat tarzı kümesinde kendisini modern olarak ifade edenlerin yaklaşık %40’ı hiç ihtimal vermezken, geleneksel muhafazakârlar arasında bu oran %25, dindar muhafazakârlarda ise %21.

Peki sizce Türkiye hükümetinin iklim değişikliğini azaltmak için harekete geçmesi ihtimali ne kadar var?

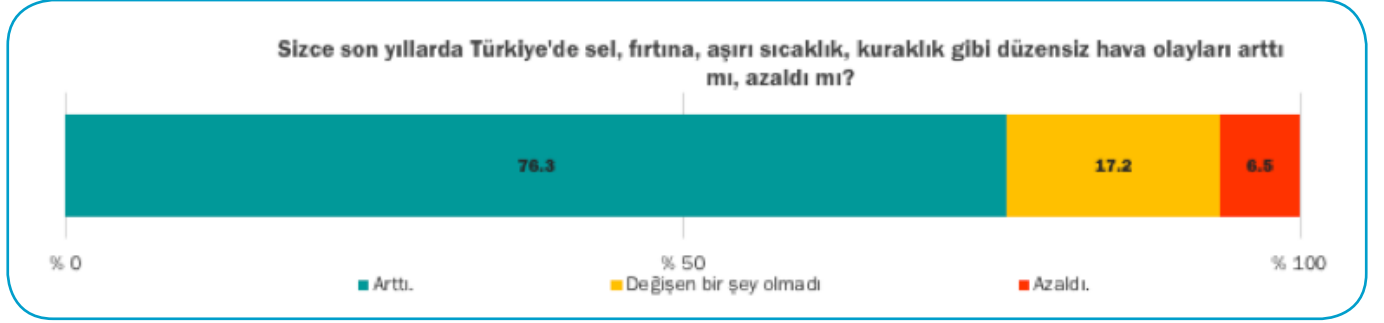

Peki sizce Türkiye hükümetinin iklim değişikliğini azaltmak için harekete geçmesi ihtimali ne kadar var?

İklim değişikliğinin küresel düzeydeki bu etkileri bir yandan doğal dengenin bozulmasına neden olarak ekolojik yaşamı tehdit ederken, diğer bir yandan da ekonomik ve sosyal etkileri üzerinden insan yaşamı için önemli bir tehdit unsuru oluşturuyor. Bilim insanları özellikle, iklim değişikliği yüzünden aşırı sıcaklık-

lar, kuraklık, sel ve aşırı yağışlar gibi hava olaylarının hem sıklığında hem de boyutunda artış olacağını ifade ediyorlar. Türkiye’nin de içinde bulunduğu bölgede aşırı hava olaylarının şiddeti ve sayısının artış eğiliminde olduğunu¹ gösteren bilimsel araştırmaların sayısı her geçen gün artıyor.

Anket çalışmasında bu kapsamda, iklim değişikliğinin yaşadığımız coğrafyada beklenen temel etkilerinden olan aşırı hava olayları hakkında gözlemlerinin neler olduğu soruldu.

- Toplumun önemli bir çoğunluğu, Türkiye’de son yıllarda aşırı hava olaylarının görülme sıklığının arttığını düşünüyor. **Her dört kişiden üçü bu tip düzensiz hava olaylarının arttığını düşünürken, azaldığını düşünenler sadece %6 oranında.**
- Toplum, siyasi parti tercihleri, hayat tarzı ve ekonomik durumdan bağımsız olarak, **aşırı hava olaylarının arttığı konusunda hemfikir görünüyor.** Yaş, ekonomik sınıf, kır ve kent ayrımına bakmaksızın her 10 kişiden en az yedisi bu yönde bir artış olduğunu düşünüyor.
- İklim değişikliğinin Türkiye’de insanların günlük hayatını nasıl etkilediği konusunun ve gözlemlenen artışın iklim değişikliği ile ilişkilendirilip ilişkilendirilmediğinin daha detaylı ve derinlemesine incelenmesi gerekmektedir.

(1) 21st century Mediterranean sea level rise: Steric and atmospheric pressure contributions from a regional model Climate change projections for the Mediterranean region

Algılar ve Bulgular: Türkiye’de Aşırı Hava Olaylarının Sayısı Son Yıllarda Arttı mı?

İklimhaber.org Haber Merkezi

İklim Haber ve KONDA’nın araştırmasında yöneltilen “Sizce son yıllarda Türkiye’de sel, fırtına, aşırı sıcaklık, kuraklık gibi düzensiz (aşırı) hava olayları arttı mı, azaldı mı?” sorusuna verilen yanıtları değerlendirdiğimizde, Türkiye toplumunun önemli çoğunluğu, sosyoekonomik durumlarından bağımsız olarak aşırı hava olaylarının görülme sıklığının son yıllarda arttığını düşünüyor.

Peki, bilimsel gözlemler ve araştırma bulguları toplumun bu algısı ile örtüşüyor mu? İklim değişikliği bağlamında bu bize ne söyler? Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün gerçekleştirdiği “*Türkiye’de 2017 Yılında Kaydedilen Meteorolojik Karakterli Afetlerin Kısa Değerlendirmesi*” çalışmasında Türkiye özelinde bu sorulara ilişkin önemli bilgilere ulaşmak mümkün. Çalışmaya göre, Türkiye’de 2017 yılında toplam 598 meteorolojik karakterli afet rapor edilmiş. Uzun yıllar dağılımında 2017 yılı içerisinde meydana gelen afet sayısı gözlem yapılan diğer yıllar içindeki en yüksek üçüncü değer. Bu da toplumun bu soru özelindeki algısı ile oldukça örtüşen bir saptama. 2017’de gözlenen meteorolojik karakterli afetler içinde fırtına (%36), şiddetli yağış/sel (%31) ve dolu afeti (%16) ilk sıralarda yer alıyor¹.

Türkiye’de 2017 yılında meydana gelen meteorolojik karakterli afet olaylarının en fazla Marmara Bölgesi, Ege Bölgesi’nin kıyı kesimleri ve Akdeniz Bölgesi ile iç ve kuzey kesimlerinde meydana geldiği biliniyor. İstanbul, İzmir, Ankara, Mersin gibi illerde son yıllarda sıkça yaşanan aşırı hava olayları, toplumun hafızasında oldukça canlı sayılır. Medyada yer alan görüntüler, sosyal medyanın da yaygın kullanımı sayesinde etkilerin yaşandığı coğrafyalardan uzaklara çabuk ulaşıyor. Aşırı hava olaylarının yol açtığı çevresel, sosyal ve ekonomik etkiler, Türkiye’de her kesimden insanın hayatına ve cebine çoktan dokunmuş durumda.

Bu durum elbette sadece Türkiye’ye özgü değil. Önde gelen bir sigorta şirketi tarafından yapılan değerlendirmeye göre 2017 yılında dünya genelinde afetlerden kaynaklanan ekonomik kayıplar 340 milyar dolara ulaştı². Bu afetlerin ezici çoğunluğu meteorolojik, hidrolojik ve klimatolojik karakterli. Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayımlanan 2018 Küresel Riskler Raporu’na göre aşırı hava olayları ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, uzmanların dile getirdiği endişeler arasında açık arayla en ön sırada yer alıyor³.

Meteorolojik, hidrolojik ve klimatolojik afetlerde iklim değişikliğinin izlerini ve payını aramak iklim biliminin gündemini en çok meşgul eden konulardan. Son yıllarda sayıları hızla artan *atıf çalışmaları*⁴ sayesinde insan kaynaklı iklim değişikliği ve aşırı hava olayları arasındaki bağlantılara dair ispatlar ve olay bazlı kanıtlar çoğalıyor⁵. Temel uzlaş, insan kaynaklı iklim değişikliğinin afet riskini artırdığı ve aşırı olayların niteliklerini dramatik ölçüde değiştirdiği yönünde⁶. Türkiye’de de son yıllarda afet riski ve iklim değişikliği bağlantılarını araştıran çalışmaların sayısının arttığını gözlemliyoruz⁷. İklim değişikliğini risk unsuru olarak değerlendirmemek artık bir seçenek değil⁸.

Bu noktada, aşırı olaylar denince yalnızca fırtına, sel gibi ani olayların değil kuraklık, sıcak hava dalgası gibi daha uzun vadeli hadiselerin de akıllarda yer ettiğini belirtmek gerekir. Türkiye’de son yıllarda sürekli olarak gündeme gelen ve gündemde kalan kuraklık tartışmalarını hatırlayalım⁹. Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün analizleri Türkiye’de özellikle Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, Ege, Batı Akdeniz gibi bölgelerde şiddeti değişmekle beraber ciddi bir kuraklık yaşandığını gösteriyor¹⁰. Türkiye toplumu elbette bu olayların da etkisini hissediyor. İklim Haber & KONDA araştırma bulgularına bu açıdan da bakmak gerekir. Üstelik bulguları paralel,

güncel, başka çalışmalar da mevcut. Sabancı Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren İstanbul Politikalar Merkezi araştırmacıları tarafından yakın zamanda tamamlanan bir anket çalışmasında Türkiye’de iklim değişikliğinin bilincinde olan ve etkilerini gözlemleyen çiftçilerin oranının %90’ı aştığı belirtiliyor. Ankara, Kırklareli ve Adana’dan dokuz ilçe ve 122 köyde toplam 700 çiftiyle görüşülen çalışmada “İklim değişikliği nedir, biliyor musunuz?” sorusuna “Evet” yanıtı veren çiftçilerin oranının %96 olduğu saptanmış. Çalışmada, çiftçilerin %74,21’inin kuraklığın sıklaştığını gözlemlediği belirtiliyor. Yani, hane halklarından belki çok daha fazla meteoroloji, hidroloji ve klimatoloji parametrelerine bağlı meslekler icra eden çiftçiler de bilimsel gözlemler ve çalışmalarla onanmış durumun farkında denilebilir.

Aşırı hava olaylarını tetikleyen unsurlardan birisi de denizlerde meydana gelen termodinamik değişimler. Türkiye’de denizlerin ısınması küresel iklim değişikliği bağlamında beklenen etkiler arasında yer alırken, bu durum aşırı hava olayları bağlantılı afet risklerini de artırıyor. Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün paylaştığı veriler 1970-2017 dönemi ortalamasına kıyasla 2017 yılında Türkiye kıyılarında denizlerin ısındığını gösteriyor. 2017 yılı deniz suyu sıcaklıklarında yıllık ortalamayı 1970-2017 ortalamaları ile kıyasladığımızda en çok artışın Marmara Denizi’nde (0,71°C) yaşandığı; bunu sırasıyla Karadeniz’in (0,31°C), Akdeniz’in (0,28°C) ve Ege’nin (0,13°C) takip ettiği görülüyor¹¹. Bu durum, yakın zamanda yaşanan bazı aşırı hava olaylarının niteliklerini değişime uğratmış veya tetiklemiş olabilir.

Türkiye’de toplumun iklim değişikliği farkındalığını bu denli geniş çapta ölçümlemeyi hedefleyen ilk çalışmalardan birisinin Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen ve 2012 yılında tamamlanan yüz yüze anket çalışması olduğunu söyleyebiliriz. 3166 kişilik, Türkiye genelini %95 güven düzeyinde ve $\pm 1,74$ hata payına göre yansıttığı belirtilen bu çalışmaya göre, Türkiye toplumunun iklim değişikliğinin farkında olduğu ancak konu hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı ortaya koyulmuştu. Türkiye’de iklim değişikliğinin ciddi bir problem olduğuna ina-

nanların ve acil önlem alınması gerek diyenlerin oranı o dönem %35 civarındaydı. Söz konusu çalışmada aşırı hava olayları bağlamında özel bir soru olmamasına karşın, Türkiye’de toplum tarafından ülkede beklenen iklim değişikliği etkilerinin sıcaklık artışı ve kuraklık olduğunu biliyoruz. Beklenen etkilerin daha şimdiden gerçekleştiğini söylemek yanlış olmaz.

Yapılan bilimsel gözlemler ve çalışmalar, farkındalık araştırmalarındaki bu beklenti ve gözlemleri onaylıyor¹². Ülkemizde gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar da Türkiye’de sıcaklık artışları, bölgesel yağış rejimlerindeki değişimler, kuraklık riskindeki artış, yağışlı gün sayılarındaki azalmaya karşın tek seferde gözlemlenen yağış miktarlarının artması ve buna bağlı afet ihtimali gibi etkilere ilişkin hepimizi uyarıyor¹³. Yalnızca ulusal ve bölgesel değil, küresel çalışmalar da içinde bulunduğumuz coğrafyada küçük gözükken farkların çok büyük etkileri olacağını onaylıyor¹⁴.

(1) <https://www.mgm.gov.tr/FILES/Haberler/2018/2017AfetDegerlendirme.pdf>

(2) https://www.munichre.com/topics-online/en/2018/topics-geo/topics-geo-2017?ref=LinkedIn&tid=Topics%20Geo%202018&__prclt=9XkV22WG

(3) <https://www.iklimhaber.org/2018-kuresel-riskler-raporu-yayimlandi-cvre-sorunlari-acik-ara-en-onde/>

(4) Uluslararası literatürdeki terim: Attribution studies

(5) <https://www.worldweatherattribution.org/analyses/>

(6) <https://www.ipcc.ch/report/ar5/>

(7) Örneğin: Bilici, Ö. E. ve Everest, A. (2017). 29 Aralık 2016 Mersin Selinin Meteorolojik Analizi ve İklim Değişikliği Bağlantısı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(38), 227-250.

(8) Elbette, iklim değişikliği afet riskini artıran unsurlardan sadece birisi. Şehir planlama, insani kalkınma ve sosyoekonomik adalet gibi pek çok açıdan yapılan tercihler riske maruziyeti ve kırılganlıkları artırabiliyor.

(9) <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-kurakl%C4%B1k-tehlikesi-art%C4%B1yor/a-42371737>

(10) <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/kuraklik-analizi.aspx>

(11) <https://www.mgm.gov.tr/FILES/Haberler/2018/MGMDenizSuyu.pdf>

(12) Örneğin: Şen, Ö. L. (2013). A holistic view of climate change and its impacts in Turkey. Istanbul Policy Center, Sabancı University, Stiftung Mercator Initiative, Istanbul.

(13) Demircan, M., Gürkan, H., Eskiöğlü, O., Arabacı, H., & Coşkun, M. (2017). Climate change projections for Turkey: three models and two scenarios. *Turkish Journal of Water Science & Management*, 1(1), 23.

(14) Dosio, A., & Fischer, E. M. (2018). Will half a degree make a difference? Robust projections of indices of mean and extreme climate in Europe under 1.5 °C, 2 °C, and 3 °C global warming. *Geophysical Research Letters*, 45(2), 935-944.

Türkiye’de Enerji Tercihleri

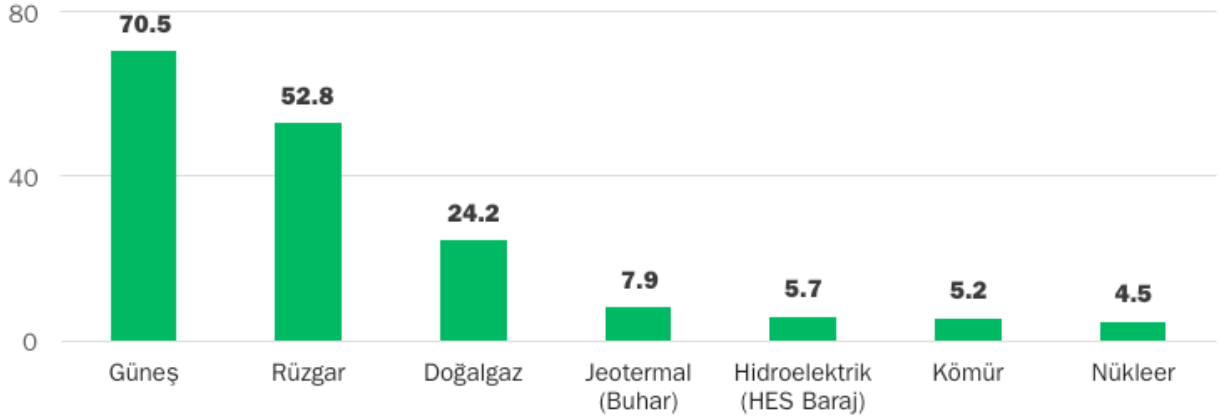
İklim eylemi yani iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek ve iklim değişikliğine uyum sağlamak, günümüzün en önemli küresel zorluklarının başında geliyor. Bu zorluğun temelinde ise enerji tüketim alışkanlıklarımız ve fosil yakıtlara olan bağımlılığımız yer alıyor.

Aynı zamanda, enerji konusu ve özellikle elektrik üretim santralleri, Türkiye’de de önemli gündem maddelerinin başında geliyor. Enerji alanında alınan kararlar bir yandan önemli makro-ekonomik etkiler yaratırken diğer yandan insanların günlük yaşamlarını doğrudan

ilgilendiriyor. Özellikle, Türkiye gibi elektriğini önemli ölçüde fosil yakıt kaynakları üzerinden tedarik eden ülkelerde, enerji konusu aynı zamanda iklim değişikliği tartışmalarının merkezinde yer alıyor. Türkiye, toplam enerjisinin %88’ini, elektrik üretiminin %70’ini fosil yakıt kaynaklarından elde ediyor.¹

Bu konu hakkında görüşülen kişilerin bakış açılarını görmek amacıyla, konuyu günlük hayatlarını doğrudan ilgilendirecek hale getirip yaşadıkları yerde en çok ne tür santrallerin kurulmasını tercih ettiklerini sorduk.

Farzedelim ki yaşadığınız yerin yanında bir enerji santrali yapılacak, hangi iki santrali öncelikli olarak tercih edersiniz?

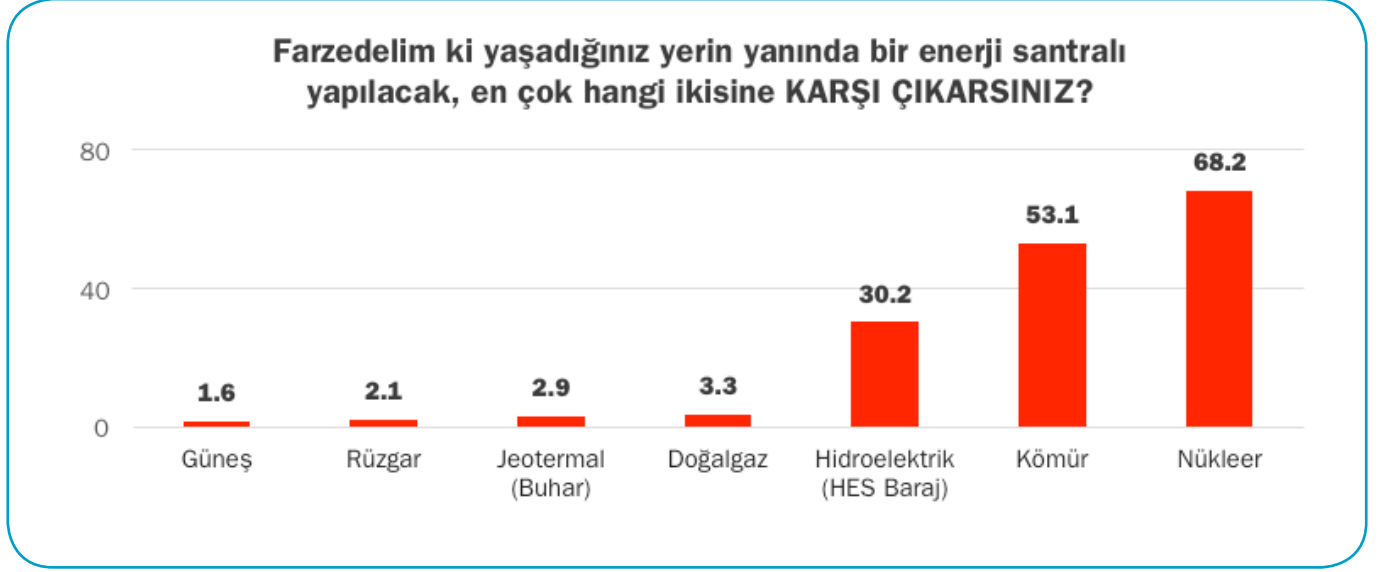

■ Türkiye toplumunun öncelikli tercihinin güneş ve rüzgar santralleri olduğunu ifade edebiliriz. Araştırmaya katılanların %70,5’i güneş santrallerini ve %52,8’i ise rüzgar santrallerini tercih ediyor. Kömür, HES ve nükleer en az tercih edilenler arasında yer alıyor.

■ Anketin sonuçları özellikle güneş enerjisinin kullanımı konusunda toplumda önemli bir destek olduğunu ortaya koyuyor.

■ Aynı soruyu siyasi parti tercihleri, hayat tarzı kümesi, kır, kent ve yaş bağlamında incelediğimizde de tercihlerin anlamlı oranlarda değişmediğini görüyoruz. Türkiye toplumunun, kendi yaşadığı yerin yakınında güneş veya rüzgar santrali görmek istediğini söyleyebiliriz.

Aynı soruyu bir kez de en çok karşı çıktıkları enerji santrallerini söylemelerini isteyerek sorduk.

■ Türkiye toplumunun öncelikli tercihinin güneş ve rüzgar santralleri olduğunu yukarıda belirtmiştik, bu soruya verilen cevaplar da bu veriyi destekliyor. **Toplumun sadece %1,6'sı güneş, %2,1'i rüzgar santrallerine karşı çıkıyor.**

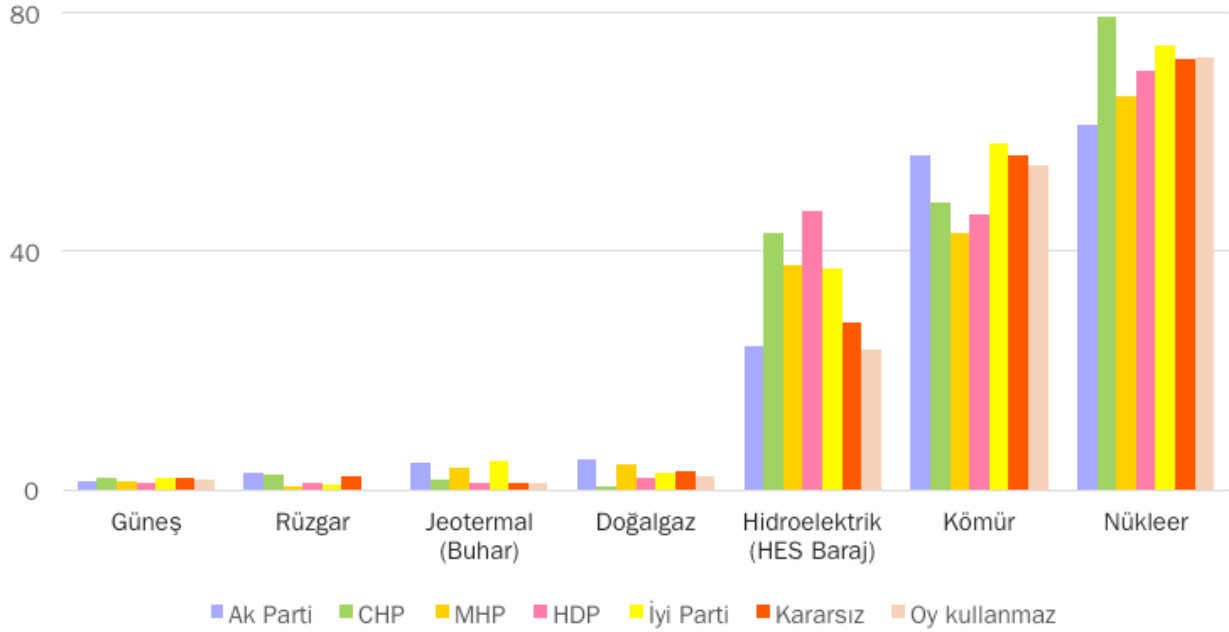
■ Her iki kişiden biri, yaşadığı yerin yakınına kömür santrali yapılmasını istemiyor.

■ Her 10 kişiden yedisi, yaşadığı yerin yakınına nükleer enerji santrali yapılmasını istemiyor.

■ AK Partililer, İyi Partililer ile birlikte kömür santralına en çok karşı çıkanların başında geliyor. AK Partililerin %57'si, İyi Partililerin %61'i kömür santrallerine karşı çıkıyor. CHP'lilerde bu oran %48 iken MHP'lilerde ise %44'e düşüyor.

■ Nükleer santrale karşı çıkanların oranı %80 ile en yüksek CHP'liler arasında görülüyor. AK Parti'ye oy vereceğini ifade edenlerin %62'si de yaşadığı yerin yakınında nükleer santral istemediğini belirtiyor.

Farzedelim ki yaşadığınız yerin yanında bir enerji santrali yapılacak, en çok hangi ikisine KARŞI ÇIKARSINIZ?

Türkiye’de son dönemde hem iklim değişikliği tartışmalarında hem de enerji konusunda en çok gündeme gelen konuların başında kömür santralleri geliyor. Türkiye’de halihazırda, üretilen elektriğin üçte biri kömür santrallerinden elde ediliyor², aynı zamanda Türkiye’de 44,2 GW’lık yeni kömür santral projesi planlanıyor. **Bu planlarla Türkiye, dünyada en çok kömür santral planlayan 4. ülke konumunda yer**

alıyor.³ Türkiye’nin enerji strateji belgelerinde özellikle yerli kömür önceliklendiriliyor ve “yerli kömür kaynaklarının en etkin şekilde değerlendirilmesinin temel hedeflerden biri”⁴ olduğu söyleniyor. Aynı şekilde, kamu strateji ve politika belgelerinde kömürün “kalkınma ve enerjide güvenilirlik açısından önemli bir role sahip olmaya devam edeceği” ifade ediliyor.⁵

(1) <http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2016/01/Coal-Report-Turkeys-Coal-Policies-Related-to-Climate-Change-Economy-and-Health.pdf> Nisan 2016.

(2) Türkiye’de 2017’de, üretilen elektriğin %33’ü kömür santrallerinden elde edildi. Kaynak TEİAŞ. <https://www.teias.gov.tr/>

(3) Boom and Bust, 2018 https://endcoal.org/wp-content/uploads/2018/03/BoomAndBust_2018_Turkish3.pdf

(4) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2015-2019 Stratejik Planı, <http://www.enerji.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fStratejik%20Plan%2fETKB%202015-2019%20Stratejik%20Plani.pdf>

(5) http://www.enerji.gov.tr/File/?path=ROOT%2F1%2FDocuments%2FSekt%C3%B6r%20Raporu%2FSektor_Raporu_TKI.pdf

“Termik Santralin Tercih Edilmemesi Tarihsel Deneyimin Ürünü”

Dr. Akif Pamuk, Yeryüzü Derneği

Türkiye’nin enerji tercih yönelimlerine bakıldığında elektrik enerjisi üretiminin tarihsel deneyimlerinin izlerini görmek mümkündür. Türkiye’deki ilk termik santral bugün İstanbul Bilgi Üniversitesi’nin Santral İstanbul Kampüsü’ne adını veren Silahtarğa Elektrik Santrali’dir. 1983 yılına kadar çalışmaya devam eden termik santralin sosyal yaşam üzerine etkileri İstanbullular tarafından deneyimlenmiştir. Benzer biçimde Türkiye’nin en büyük linyit yataklarının yer aldığı Afşin-Elbistan, Muğla, Soma, Tunçbilek, Seyitömer, Konya, Beypazarı, Adana, Tufanbeyli ve Sivas havzalarında kurulan termik santrallarda benzer öyküler üretmiştir. 1960’lı ve 1970’li yıllarda ilk üniteleri açılan termik santrallara 1980’li yıllarda diğer üniteleri eklenerek ikinci altın çağını yaşar. 1914 yılından bugüne Türkiye’de yaşayan bireylerin termik santrallara dair deneyimleri toplumun bilgi stokunu oluşturmaktadır.

Termik santralların çevresel etkilerinin sosyal yaşamda görünür olması enerji tercih yönelimlerinde temel belirleyicilerindedir. Termik santralların göstergelerinin hava, toprak, su ve tarımsal kirlilik gibi yaşamın temel aksında yer alan alanlara ek olarak, radyasyon, asit yağmuru gibi insan sağlığına direkt etki eden faktörleri çalışmaya katılan bireylerin tercihlerinde etkilidir. Bunlara ek olarak termik santralların iklim değişikliğine etkileri göz önüne alındığında katılımcıların termik santrali tercih etmemeleri, tarihsel deneyimin bir ürünü

olarak görülebilir. Başka bir deyişle termik santralların istilak meselelerinden dolayı mülkiyet hakkını, baca külü, atık külü ve atık su problemlerinden dolayı sağlıklı çevrede yaşama hakkını, tarımsal üretimin etkilenmesinden dolayı çalışma hakkını, temiz gıdaya ve suya ulaşma hakkını ihlal etmesinin, araştırmaya katılanların termik santralları enerji yönelimlerinin dışında tuttuğunu söyleyebiliriz.

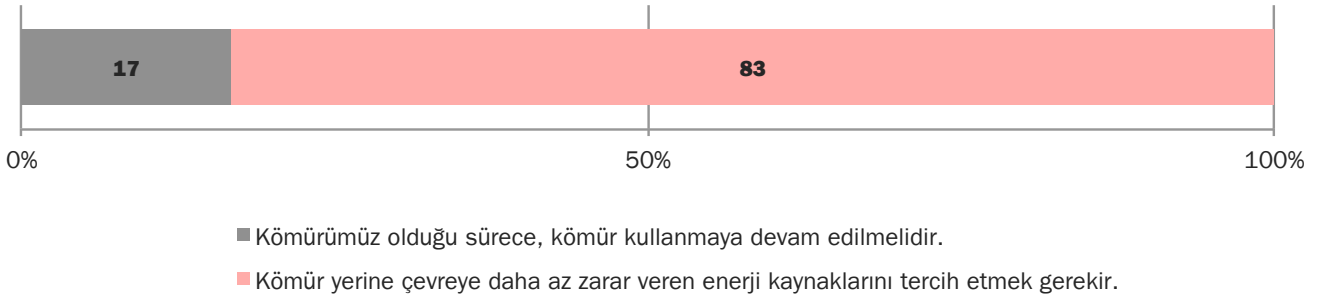
Benzer biçimde Türkiye’de nükleer santral olmamasına rağmen Çernobil sürecinde yaşanan deneyimler ve Fukushima felaketinin sağlık etkileri nükleer enerji konusunda katılımcıların temel yaklaşımında belirleyicidir. Özellikle Karadeniz’de yaşanan HES deneyimleri 1990’lı yıllarda Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) özelinde HES’e dair pozitif olan algıyı araştırmada görüleceği üzere negatife çevirmiştir.

Araştırma sonuçlarında katılımcıların yaşadıkları bölgede kurulmasına karşı çıkacakları enerji santrallarının nükleer, kömür ve hidroelektrik olmasını, ilgili enerji tercihlerinin yaşam hakkını ihlal etmelerinin bir sonucu olarak görmek mümkündür. Diğer taraftan güneş ve rüzgarın tercih edilmesinde temel belirleyici, bu enerji yönelimlerinin katılımcıların yaşam stillerini ve yaşam kalitelerini en az etkilemesi ve yaşam haklarını ihlal etmemesidir.

Türkiye’deki yerli kömür kaynaklarının çıkarılmasına yani kömür üretimine dair bakış açısını ölçebilmek amacıyla anket çerçevesinde görüşülen kişilere konuya dair iki cümle vererek birini seçmelerini istedik.

Toplumda her beş kişiden dördü “Kömür yerine çevreye daha az zarar veren enerji kaynaklarını tercih etmek gerekir” seçeneğini tercih etti.

Türkiye’de kömür üretilmesi konusunda hangisine katılıyorsunuz?

■ Kömür üretimine dair görüşlerde demografik kırılımların oldukça belirleyici olduğunu görüyoruz. Toplumun %17’si kömür kullanımının devam etmesi gerektiğini savunurken, bu oran kırsaldan metropole gidildikçe azalıyor: Kırsal kesimde %24 iken, metropollerde 10 puan düşerek %14’e iniyor.

■ **Eğitim ve gelir arttıkça, kömüre olan destek azalıyor. Lise altı eğitilmişlerin beşte biri “kömür kullanılmalıdır” derken, bu oran üniversite mezunlarında %9.**

■ Kömüre dair görüşlerde, siyasi parti kırılımlarında da belirgin bir fark görülüyor. Ak Partililer ve MHP’liler kömürü sırası ile %22 ve %21 ile desteklerken, bu oran CHP’lilerde ve HDP’lilerde %10, İyi Partililerde ise %8 olarak ortaya çıkıyor.

SONUÇ YERİNE

Ortak Derdimiz İklim Değişikliği: “Endişeliyiz, Karamsarız ama Güneş ve Rüzgara Güveniyoruz”

Barış Doğru, İklim Haber Yayın Yönetmeni

Türkiye toplumunun, yaşam biçimleri, algıları ve kültürel kodları aracılığıyla çok kesin çizgilerle birbirinden ayrıştığını, derin tarihsel önyargılara dayalı toplumsal kutuplaşmanın git gide daha belirleyici olduğunu söylemek için sosyal bilimci olmaya gerek yok. Çarşıda, pazarda kimi çevirip sorsanız benzer bir yanıt alabilirsiniz. Peki böylesine güçlü fay hatlarının üstüne bina edilmiş bir toplumun hiç mi ortak paydası yoktur?

Türkiye’nin önde gelen araştırma şirketlerinden KONDA ile gerçekleştirdiğimiz “**Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı ve Enerji Tercihleri Araştırması**”, bu fay hatlarının üzerinde ikamet edenlerin iklim değişikliği algıları konusunda hiç de azımsanmayacak ortak yanlarının olduğunu ortaya koydu. **Bir kere Türkiye toplumu, muhafazakâr veya modern, çok az farklarla küresel ısınmanın gerçek olduğunu düşünüyor (%86,2).**

Peki “küresel ısınma” kavramsallaştırması üzerinden son derece net olan farklı toplumsal kesimler, iklim değişikliğinden endişe konusunda ortaklaşıyor mu? Araştırmaya göre evet, fazlasıyla... Kendini kabaca geleneksel muhafazakâr, dindar muhafazakâr veya modern olarak adlandıran üç temel toplumsal kesim de, iklim değişikliği konusunda endişeli (endişeli ve çok endişeli sıklıkları işaretleyenlerin toplamı %75’i bul-

yor). Bu rakamlara siyasi tercihler ölçeğinde bakınca da üç aşağı beş yukarı aynı şeyi rahatça görüyoruz. Araştırma, bu konuda aynı soru üzerinden gidildiği için, European Social Survey’in Avrupa araştırmasının sonuçlarıyla birebir karşılaştırma olanağı da veriyor. Bu noktada Türkiye toplumu, “küresel ısınma” konusunda Avrupa’nın endişe şampiyonları Fransa’dan (%34) ve Almanya’dan (%44) bile çok daha fazla endişeli.

Başka ilginç bir bulgu da, “Sizce iklim değişikliğini azaltmak için yeterli sayıda ülke hükümetinin harekete geçme ihtimali ne kadar var?” ve “Sizce Türkiye hükümetinin iklim değişikliğini azaltmak için harekete geçmesi ihtimali ne kadar var?” sorularında ortaya çıkıyor. Ne Türkiye’de ne de dünyanın geri kalanında iklim değişikliği politikalarını yeterli görmüyoruz. Yine anlamlı bir fark olmadan, başka konularda tamamen zıt kutuplarda olanlar kolayca ortaklaşıyor. Toplumun dörtte biri iklim konusunda gerekli önlemlerin alınacağına hiç ihtimal vermiyor. Neredeyse her iki kişiden biri, bu konuda hükümetlerin harekete geçeceğine, gereğini yapacağına inanmıyor. (0, 1, 2 ve 3 cevaplarını verenlerin toplamı). Diğer bir yandan da iklim değişikliğini hayatımızın her anında hissetmeye başlıyoruz. Özellikle yaşadığımız coğrafya önemli kuraklık riski ile karşı karşıya. Giderek şiddeti ve sıklığı artan afetler günlük hayatımızı, yaşam alanlarımızı ve eko-

nomimizi etkiliyor. Örneğin, Suriye’deki kuraklığın, ekonomik etkileri ile büyük olasılıkla bölgedeki krizi derinleştirdiğini belirten raporlar var. Peki hükümetlere güvenmiyorsak ne yapacağız? Bu noktada, bizlere yani devlet dışı aktörlere, belediyelere, özel sektör kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına önemli rol düşüyor. İklim eylemini hayatımızın her anında anaakımlaştırmalıyız.

AK Partili Seçmenlerin %57’si Kömüre Karşı!

Araştırmanın sonuçlarına göre, küresel ısınma konusunda korkuları olan ve seçtikleri yönetimin bu konuda gerekli adımları atacağına da inanmayan toplumsal kesimlerin, muhalif kesimlerle paylaştığı bir başka alan da, enerji üretim tercihleri. Uzun bir süredir milli ve yerli enerji kavramsallaştırması altında kömürü önceliklendirilen enerji politikalarımıza karşın, AK Partili seçmenler de tüm partilerin seçmenleri ve hayat tarzı kümeleriyle birlikte net olarak güneş ve rüzgar diyor. Araştırmaya katılanların %70,5’i güneş santrallerini ve %52,8’i ise rüzgar santrallerini tercih ediyor. Kömür, HES ve nükleer en az tercih edilenler arasında yer alıyor.

Peki en çok karşı çıktıkları enerji üretim kaynağı hangisi? Kömür ve nükleer. Her iki kişiden biri, yaşadığı yerin yakıma kömür santrali; her 10 kişiden yedisi, nükleer enerji santrali yapılmasını istemiyor. Daha da ilginç, AK Partililer, İyi Partililer ile birlikte kömür santralına en çok karşı çıkanların başında geliyor. AK Partililerin %57’si, İyi Partililerin %61’i kömür santrallerine karşı çıkıyor. CHP’lilerde bu oran %48 iken MHP’lilerde ise %44’e düşüyor.

Tüm Sonuçlar Sürdürülebilir Kalkınmaya Akıyor Gibi...

Peki bütün bu araştırma bize ne söylüyor? Tüm kültürel ve sosyal kutuplaşmalara ve bu yöndeki güçlü itkilere rağmen, bu toplumun yaşam alanları konusunda ciddi endişeleri var. Kömürlü termik ve nükleer santral değil, güneş ve rüzgar gibi temiz enerji kaynaklarını tercih ediyor. Mevcut kalkınma anlayışı ve bu saikle yapılan kömür ve nükleer yatırımı tercihlerine katılmıyorlar, bu yaklaşımla hiç ama hiç hemfikir değiller. Başka bir araştırmanın gösterdiği üzere halihazırdaki en önemli sorunun yaklaşık %35 oranla ekonomi olduğunu da göz önünde bulundurursak, bu araştırmadaki tercihler, tüm siyasi grup ve hareketlerin ve sivil toplum kuruluşlarının dikkate alınması gereken bir sonucu ortaya koyuyor: İhtiyacımız olan sürdürülebilir kalkınma. Düşük karbonlu, temiz teknolojilere dayanan sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımını hep konuşuyor, ama bu konuda yapısal adımları bir türlü atamıyoruz.

Aslında hem siyasi hareket ve gruplar, hem de bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları için, sahne ve ortam hazır. Hele, modernlik ve muhafazakârlık fay hatlarında sıkışmış, diğerlerine bir türlü ulaşamayan siyasi hareket ve oluşumları düşündüğümüzde bu, önemli bir fırsat bile olabilir. Her grubu kesen ortak bir endişe ve anlam dünyası. Bulduğunuz yerden diğerine geçme, gruplar arası geçirgenliği artırma olasılığı. Bu kaygıları, giderek artan ekonomik sıkıntıları, işsizliği, toplumsal huzursuzlukları da pozitif bir çözüm önerisiyle giderebilecek, gezegenle barışık yeni bir sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının alıcısı artıyor gibi...

